

Position paper t.b.v. het rondetafelgesprek over de Beleidsnotitie van het kabinet 'Nederland-China: een nieuwe balans' d.d. 9 september 2019

Robert van Kan, directeur, Edvance Education International

In de eerste plaats dank ik de commissie voor de uitnodiging om op de zitting van 9 september te verschijnen. Ter introductie: ik ben eigenaar/directeur van Edvance Education International, een onderwijs consultancybureau met kantoren in Beijing en Den Haag, dat zich inzet voor het verbeteren en faciliteren van onderwijssamenwerking en academische uitwisseling tussen Nederland/Europa en China. In die hoedanigheid treden wij op als vertegenwoordiger van en behartigen wij de belangen van verschillende Nederlandse universiteiten en hogescholen in China en *vice versa*. Ik ben opgeleid als historicus in Nijmegen en als sinoloog in Leiden en Beijing. Van 1991 tot 2001 was ik werkzaam bij de afdeling pers en culturele zaken van de Nederlandse ambassade in Beijing, waar ik mij bezighield met politieke ontwikkelingen en mensenrechten, culturele uitwisseling en onderwijssamenwerking. Van 2001 tot 2006 was ik de eerste directeur van het kantoor van NUFFIC (Nederlandse Organisatie voor Internationale Samenwerking in het Hoger Onderwijs) in China. Sinds 2008 bedien ik de Nederlandse onderwijssector in China vanuit mijn huidige functie. Ik heb van 1990 tot 2006 en van 2011 tot 2018 in totaal bijna 24 jaar in China gewoond en gewerkt.

Ik ben het op hoofdlijnen zeer eens met de analyse in de beleidsnotitie 'Nederland China: een nieuwe balans'. China is de laatste jaren onder Xi Jinping fundamenteel van kleur veranderd. Xi's communistische voorgangers, teruggaand tot Mao, hebben altijd de ambitie gehad om China te veranderen en de welvaart en stabiliteit van het land te verbeteren. Xi daarentegen heeft het ook tot zijn taak gemaakt om de wereldorde in China's voordeel te veranderen opdat het land zijn historische en onvermijdelijke leidende positie in de wereld weer zal kunnen innemen. Met die ambitie is de opkomst van China voor de komende decennia de belangrijkste uitdaging geworden voor onze manier van leven in Nederland en in het Westen, aangezien ons verdienmodel en onze welvaartsmaatschappij in hoge mate afhankelijk zijn van de een internationale orde die is gebaseerd op onze waarden en normen en die derhalve in ons voordeel uitpakt. Welke oplossing wij zullen vinden voor andere grote uitdagingen, zoals de klimaatcrisis, zal in hoge mate afhangen van hoe wij ons in de toekomst tot China zullen gaan verhouden. Om die reden applaudiseer ik zeer het initiatief om de opkomst van China als een autonome ontwikkeling te agenderen.

Hoewel in het stuk terecht op zoek wordt gegaan naar een nieuwe balans tussen mogelijkheden en uitdagingen in de relatie met China, slaat de balans m.i. ver uit naar de negatieve consequenties en risico's van China's opkomst. Dat effect wordt wellicht nog versterkt door de relatief grote nadruk op de geo-politieke aspecten van China's opkomst en de bijbehorende (terechte) conclusie Nederland maar in beperkte mate over eigen middelen of instrumenten beschikt om die ontwikkelingen het hoofd te bieden; op bijna alle vitale gebieden zijn wij afhankelijk van multilaterale samenwerking. De indruk die hiermee al snel wordt gewekt is: China is ver weg, het is een complex land, het vormt een uitdaging, en wij kunnen er maar weinig tegen doen, dus zet je maar schrap. Dat geeft de burger niet veel moed. Het beleid van de regering zou er m.i. op zijn minst op gericht moeten zijn om brede interesse in China verder aan te wakkeren, en bereidheid om zich in het land te verdiepen te doen toenemen. Betere bewustwording van ontwikkelingen aan die kant van de wereld, het versterken van de kennis en kunde over China en verbetering van de ondersteuning vanuit de overheid zijn m.i. belangrijke randvoorwaarden voor een meer gebalanceerde en effectievere benadering van China, niet alleen door de overheid maar ook door de maatschappij als geheel. De notitie benoemt investeringen in capaciteit en in kennisnetwerken en -uitwisseling, maar wijdt daar verder niet over uit, terwijl de overheid juist op deze gebieden zelfstandig zou kunnen handelen en concreet beleid zou kunnen formuleren.

Versterking van bewustwording en verbetering van kennis en kunde over China moeten zich met name richten op de jongere generaties, die veel meer dan onze generatie te maken zullen krijgen met de directe en indirecte gevolgen van China opkomst als mondiale 'powerhouse' en daar ook antwoorden op zullen moeten formuleren. We kunnen in dit opzicht iets van China leren. China heeft sinds 1978 meer dan een miljoen jonge studenten en onderzoekers naar het buitenland gestuurd en honderdduizenden zijn inmiddels teruggekeerd. De technologische revolutie in China en de internationale samenwerking die hieraan ten grondslag ligt, worden geleid door deze in het buitenland opgeleide elite. M.a.w., China heeft veel meer strategisch geïnvesteerd in zijn kennis en kunde over ons dan andersom, en de kennisachterstand die wij als gevolg daarvan hebben is een van de belangrijke redenen dat wij geen passend antwoord hebben op de Chinese ambities. Samenwerking wordt in toenemende mate gedwongen door de Chinese zijde, en Westerse partijen trekken vaak aan het kortste eind en profiteren minder dan de Chinese counterparts. De notitie bepleit elders dat wij ons niet afhankelijk moeten maken van Chinese grondstoffen. Op dezelfde manier moeten wij ons ook minder afhankelijk maken van Chinese kennis en behoefte om tot samenwerking te komen en moet Nederland meer inzetten op het versterken van een eigen capaciteit om met de Chinese uitdaging om te gaan.

Dit brengt mij bij mijn eigen vakgebied, het hoger onderwijs. De notitie stelt dat het van belang is voor de Nederlandse universiteiten en hogescholen om bij de ontwikkelingen in China aangehaakt te blijven en: 'Nederland zet in op nauwe onderwijs- en onderzoeksamenwerking met China, waarbij enerzijds de opbrengsten van die samenwerking worden vergroot, en anderzijds knelpunten en zorgen voldoende aandacht krijgen'. De huidige inzet van de regering strookt echter nauwelijks met de voornemens die in de notitie worden geuit.

Er zijn op dit moment zo'n 4.500 Chinese studenten in Nederland. Chinese studenten in ons land zijn in overgrote mate zelf-betalend, die hier niet naartoe zijn gestuurd door hun overheid, maar hier zijn voor hun eigen carrière, en die jaarlijks goed zijn voor zo'n 100 miljoen Euro aan inkomsten in Nederland aan collegegelden, huisvesting, levensonderhoud en verzekeringen. De grote meerderheid koestert bij terugkeer warme gevoelens voor Nederland en de meeste zijn vrienden voor het leven eerder dan onze vijanden. Inderdaad schuurt het soms in de samenwerking tussen Chinese en Nederlandse studenten, net als de relatie tussen Nederland en China zelf, dus meer Chinese studenten in onze schoolbanken is een uitstekende (en goedkope) manier om meer kennis op te doen over de Chinese manier van denken en doen. Het aantal Chinese studenten in ons land neemt echter af, een paar jaar geleden waren het er nog zo'n 8.000, terwijl het aantal Chinese studenten wereldwijd jaarlijks nog steeds met zo'n 10% toeneemt. Ter vergelijking, in het VK zijn er 90.000 Chinese studenten, in Duitsland 36.000 en in Frankrijk 28.000. Nederland verliest dus in absolute en relatieve termen marktaandeel t.o.v. andere Europese en westerse landen. Nederland doet het in dat opzicht dus niet zo goed en staat als onderwijsbestemming en kennisland minder op de kaart dan voorheen. Met name de hogescholen zijn niet in de positie om aangehaakt te blijven, en interesse om tot samenwerking te komen met China is zienderogen tanende. Een vraag van de Chinese overheid om tot samenwerking met Nederland te komen bij de ontwikkeling van praktijkgericht onderwijs in China, bij uitstek een project om aangehaakt te blijven bij ontwikkelingen aldaar, is gestrand bij gebrek aan middelen, kennis en ondersteuning. Een gemiste kans.

Er zijn verder slechts 1.000 Nederlands studenten in China, tegen zo'n 75 duizend uit heel Europa. Die onbalans in mobiliteit wordt nog groter als je bedenkt dat het bij de Chinese studenten in merendeel gaat om voltijds-studenten die hier een jaar of langer verblijven, terwijl het bij de Nederlands studenten in meerderheid gaat om korte studiereizen van enkele weken. Een periode studeren en/of stagelopen in China is verreweg de beste manier om bekend te raken met de Chinese

manier van doen. Het is mijn stellige overtuiging dat we in Nederland meer mensen nodig hebben met een dergelijke ervaring.

De huidige minister van onderwijs heeft bezoeken aan China tot op heden afgehouden. Het ministerie heeft een paar jaar geleden de positie van uitgezonden onderwijsattaché op de ambassade in Beijing geschrapt en is een van de weinige vak ministeries zonder eigen vertegenwoordiger in China. De minister heeft ook aangekondigd het zgn. Neso programma te schrappen, waarmee ook het Nuffic kantoor in Beijing dreigt te verdwijnen. Op die manier heeft de Nederlandse overheid geen aanspreekpunt meer in China voor de onderwijssector waar het voor ondersteuning terecht kan, is er geen lokale infrastructuur meer aanwezig om de dialoog met een verscheidenheid aan Chinese partners te voeren, verliezen we onze voelsprietten om ontwikkelingen in China te kunnen volgen en geven we ultimo het signaal af dat onderwijsrelaties met China worden afgeschaald. Dat strookt niet met de uitgangspunten van de notitie.

Concluderend, de Nederlandse overheid zou de daad bij het woord moeten voegen en pro-actiever moeten inzetten op versterking van de onderwijs- en onderzoek infrastructuur in China, en continueren en versterken van de ondersteuning *in loco*. Daarnaast zou het moeten stimuleren en faciliteren dat meer Nederlandse studenten en onderzoekers naar China afreizen, zonder zich daarbij afhankelijk te maken van Chinese beurzen. Meer eigen middelen voor een betere balans en meer eigen regie, betere informatievoorziening en het wegnemen van obstakels, zoals de visumproblematiek voor stagiaires, zijn daartoe relevante bouwstenen.